

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 5416/09

בפני:

כבוד השופט א' גרוניס

כבוד השופט א' רובינשטיין

כבוד השופט י' עמית

העותרת:

פלונית

נ ג ד

המשיבים:

1. פלוני

2. בית הדין הרבני האזורי בבאר שבע

3. בית הדין הרבני הגדול בירושלים

עתירה למתן צו על תנאי

תאריכי הישיבות:

ד' בתשרי תש"ע (22.09.09)

ו' בשבט תש"ע (21.01.10)

בשם העותרת:

עו"ד אברהם פרץ

בשם המשיב 1:

עו"ד ליטל יעקובוביץ-דראי; עו"ד יצחק כהן

מטעם משיבים 2-3: עו"ד הרב שמעון יעקבי

פסק דין

השופט א' רובינשטיין:

א. העותרת ומשיב 1 (להלן המשיב וביחד הצדדים), יהודים אזרחי ישראל, נישאו בנישואין אזרחיים בארצות הברית בשנת 1994 וכעבור מספר חודשים עברו לגור בישראל. לשני הצדדים היו אלה נישואין שניים, ונולדו להם שני ילדים בני 14 ו-18. הצדדים נפרדו למעשה בשנת 2004, והתגרשו בשנת 2007. כיון שענייני הרכוש נכרכו כדין לתביעת גירושין שהגיש המשיב, נדונו אלה בבתי הדין הרבניים (ראו ע"מ (באר שבע) 127/05 פלוגית נ' אלמוני (לא פורסם)). עניינה של העתירה הנוכחית, קביעות בתי הדין לגבי אופן חלוקת הרכוש.

רקע

ב. אין חולק, כי שני הצדדים הגיעו לנישואין כשברשותם רכוש, וכי במהלך שנות הנישואין לא עבדו שניהם, ולפיכך לא נצבר רכוש משותף משמעותי נוסף. ביום כ"ג כסלו תשס"ז (14.12.06) הורה בית הדין הרבני בבאר שבע על מינוי רואה חשבון, שהתבקש לערוך חוות דעת:

"על שוויו הכולל של הרכוש וחלק הרכוש שכל אחד (מבני הזוג - א"ר) הביא לפני הנישואין."

נאמר כבר כאן, כי החלטה זו - שאינה מבחינה בין נכסים משותפים בני איזון, לנכסים פרטיים שאינם בני איזון - הכריעה בסוף הדרך את אופן חלוקת הרכוש, אך אינה עולה בקנה אחד עם המשטר הרכושי שבדין הישראלי. רואה החשבון הגיש שתי חוות דעת עיקריות: האחת מיום 19.3.07 והאחרת (מתוקנת) מיום 17.10.07 - לפיה רכושו של המשיב לפני הנישואין הוערך בסך 12,894,000 ש"ח ואיבד מערכו במהלך הנישואין 4.7 מליון ש"ח; ורכושה של העותרת לפני הנישואין היה 509,000 ש"ח, והוא גדל בתקופת הנישואין בסך 208,000 ש"ח נוספים (נתונים שנקבעו בפסק דינו של בית הדין). רואה החשבון נמנע מקביעה, למי יש לייחס את הבעלות בשתי דירות (בערד ובאילת) שנרכשו במהלך הנישואין והיו רשומות על שם המשיב בלבד: בחוות הדעת הראשונה הוצע לראות בדירת המגורים בערד רכוש משותף; בחוות הדעת השניה נמנע רואה החשבון משיוך שתי הדירות. יצוין כי הוגשו גם חוות דעת של רואי חשבון מטעם הצדדים (מסקנות רואה החשבון מטעם בית הדין דמו לאלה של רואה החשבון של המשיב, וחלק עליהן רואה החשבון מטעם העותרת).

ג. ביום כ"א באלול תשס"ח (21.9.08) הכריע בית הדין הרבני האזורי, בפסק דין מפורט המבוסס על חוות דעתו של רואה החשבון, בשאלת חלוקת הרכוש. דומה, כי העיקרון שהנחה את בית הדין היה חלוקת פחת הנכסים בתקופת הנישואין בין שני בני הזוג בשווה:

"העולה מכל האמור לעיל (סקירת חוות הדעת החשבונאיות - א"ר), שמאחר והבעל הפסיד סכום כסף ניכר במהלך הנישואין, על כן כל הכספים בבנקים הרשומים על שם הבעל ישארו בבעלותו הבלעדית ולאשה אין זכות בהם..."

אפילו נקבל את טענת האשה, שמחצית מהדירות שייכות לה הרי יש לבעל טענה על שוה ערך של כמחצית הדירות... הדירות ישארו בבעלות הבעל בלבד."

סוף דבר, העותרת נותרה ובידה הכספים שהיו בחשבון הבנק הרשום על שמה (665,000 ₪), תכשיטיה, מיטלטלין ושתי מכוניות הרשומות על שמה. ערעור שהוגש לבית הדין הרבני הגדול נדחה בקצרה ביום כ"ג שבט תשס"ט (17.2.09). נקבע:

"פסק הדין עוסק עד לפרטי פרטים בענין הרכוש הנידון... בפסק הדין הארוך והמפורט נמצא מענה לטענות הערעור... אי לכך לא מצאנו מקום להתערב בפסק דינו של בית הדין האזורי."

טענות הצדדים

ד. טוענת העותרת, כי בתי הדין לא החילו את הוראות איזון המשאבים שבחוק יחסי ממון בין בני זוג, תשל"ג - 1973, ואת הלכות בית משפט זה לגבי יצירת שיתוף בנכסים מכוח הדין הכללי במקביל להסדר איזון המשאבים. בפרט נטען ביחס לזכויות העותרת בדירות, שנרכשו, כנטען, מכספים משותפים במהלך הנישואין - דירה בערד בה התגוררה המשפחה, ובהמשך העותרת וילדי הצדדים; ודירה באילת, בה התגוררו הצדדים תקופה מסוימת בעבר. נטען, כי פסק דינו של בית הדין הרבני מותיר את העותרת ואת ילדיה בחוסר כל וללא קורת גג. עוד נטען לפגמים בחוות דעתו של רואה החשבון, ששגה בהערכת נכסי הצדדים עובר לנישואין ובסופם. סוף דבר, מבקשת העותרת להורות למשיב "לשלם לעותרת מחצית מהרכוש המשותף... וכן מחצית מהזכויות ב-2 הדירות."

ה. מנגד טוען המשיב, כי הסכומים שנקבעו בחוות הדעת נכונים, כי אין לקבל את טענות העותרת לגבי סכומים נוספים שהיו רכוש הפרטי, וכי שתי הדירות נרכשו מכספו שלו, וכיון שלא היה זה רכוש משותף - כך גם הדירות שנקנו באמצעותו. נטען עוד, כי הצדדים לא ביקשו ליצור, ולא יצרו, שיתוף ספציפי בדירות (או בנכסים אחרים), וכי לא התקיימו התנאים שנקבעו בפסיקה לצורך הכרה בשיתוף כאמור. הוזכר, כי סך נכסיה של העותרת גדל במהלך הנישואין, בעוד שנכסי המשיב איבדו כחמישה מליון שקלים מערכם, ונטען לחוסר תום לב מצד העותרת.

טענות הצדדים בדיון

ו. דיון ראשון בעתירה התקיים ביום 22.9.09 (הנשיאה ביניש והשופטים ארבל ומלצר). ההרכב הדגיש בפני המשיב את הבעייתיות בתוצאה הסופית, את ההלכות בדבר האפשרות ליצור שיתוף קנייני גם בנכסים שאינם בני איזון, ואת הצורך להגיע להסדר מוסכם. באי כוח המשיב נדרשו לכך, שהמשיב הפסיד סכום משמעותי לאורך שנות הנישואין בעוד העותרת יוצאת מהן נשכרת, ולהעדר שיתוף ספציפי (שלפיו ניתן לקבוע זכויות בנכס במקביל להסדר איזון המשאבים) - אך הציעו לרשום את הדירה בערד על שם הילדים. בא כוח העותרת חזר על האמור בעתירה, וטען כי הצעת המשיב אינה מספקת. בתום הדיון הוצא צו על תנאי.

ז. דיון שני בעתירה התקיים בפנינו, ביום 21.1.10. באי כוח הצדדים מסרו, כי לא הגיעו להסדר מוסכם. באת כוח המשיב טענה, כי על הצדדים חל חוק יחסי ממון, ולא הלכת השיתוף, ולכן לא נוצר שיתוף בנכסים שצבר המשיב לפני הנישואין. נטען, כי לעותרת היתה הזדמנות להוכיח את טענותיה לגבי הטעויות הנטענות בחוות הדעת, אך היא לא הצליחה לעשות כן - ולפיכך יש להסתמך על נתוני חוות הדעת. עוד נטען, כי שתי הדירות נרכשו מכספי המשיב, כי אין ממש בטענת העותרת שהן נרשמו על שם המשיב בלבד מטעמי מיסוי, וכי לא הוכחו התנאים ליצירת שיתוף ספציפי. מנגד טען בא כוח העותרת, כי המגורים המשותפים משך שנים בדירה בערד, והשקעת העותרת בחיי המשפחה ובניהול כספי המשיב והשבחתם, יוצרים בנסיבות, לפחות, שיתוף ספציפי בדירה. כן השמיע דברים עו"ד הרב יעקבי, היועץ המשפטי לשיפוט הרבני.

דיון והכרעה

ח. מושכלות משכבר הימים הן, כי "על בית הדין הרבני - בדונו בענייני רכוש הנכרכים בענייני גירושין - להכריע בסכסוך באשר למהותו של הרכוש העומד לחלוקה על פי המשפט האזרחי הכללי" (בג"צ 1000/92 בבלי נ' בית הדין הרבני הגדול, פ"ד מח(2) 221, 252 - המשנה לנשיא, כתארו אז, ברק; בג"ץ 1135/02 וזגיאל נ' כב' בית הדין הרבני הגדול-בירושלים, פ"ד נו(6) 14). ועוד נקבע משכבר, כי "כאשר מתעלם בית הדין הרבני מהוראת חוק מפורשת המופנית אליו, נתון הוא לביקורת בית המשפט הגבוה לצדק" (בג"צ 323/81 וילוזני נ' בית הדין הרבני הגדול בירושלים, פ"ד לו(2) 739, 733 - השופט, כתארו אז, אלון; בג"צ 1842/92 בלויגרונד נ' בית הדין הרבני הגדול בירושלים, פ"ד מו(3) 423, 439; בג"צ 113/84 בנקובסקי נ' בית הדין הרבני האזורי בחיפה, פ"ד לט(3) 365, 376; בד"מ 1/81 נגר נ' נגר, פ"ד לח(1) 365, 383; בג"צ 202/57 סידים נ' הנשיא וחברי בית הדין הרבני הגדול, פ"ד יב 1528, 1529).

ט. במקרה שלפנינו הכריעו בתי הדין בשאלת חלוקת רכושם של הצדדים באופן שאינו עולה בקנה אחד עם הוראות חוק יחסי ממון, ועם פסיקת בית משפט זה (בעניינה ראו עניין בבלי 247; ד"נ 10/69 בורנובסקי נ' הרבנים הראשיים לישראל, פ"ד כה(1) 7) לגבי האפשרות ליצור שיתוף בנכס ספציפי במקביל להוראות חוק יחסי ממון. ובנוסף, דומה כי התוצאה הסופית אינה עושה צדק דיה עם העותרת (עובדה המאפשרת התערבות גם לפי סעיף 15(ג) לחוק יסוד: השפטיה; לשאלת עילת ההתערבות במקרה של התעלמות מהוראת חוק המכוונת לבתי הדין ראו עניין וילוזני 739; בג"צ 2222/99 גבאי נ' בית-הדין הרבני הגדול, פ"ד נד(5) 401, 426; בג"צ 7/83 ביארס נ' בית הדין הרבני האזורי חיפה, פ"ד לח(1) 673, 682). נבחן איפוא כיצד צריך היה ליישם את חוק יחסי ממון ופסיקת בית משפט זה, וכיצד יישום התשתית הנורמטיבית המדויקת היתה מביאה לתוצאה שהיא, לכאורה, ממצה את צרכי ההגינות.

י. עוד אקדים ואומר. שופטי בית משפט זה יכולים להעיד כי בתי הדין מחילים את הוראות חוק יחסי ממון. במובן זה, וכאן אולי הלכנו כברת דרך מאז פרשת בבלי, בתי הדין אינם מתנגדים עקרונית להחלת חוק יחסי ממון. הדבר מתיישב עם תפיסות ההגינות שבחברת ימינו. בענייננו שלנו אף קשה להכריע אם מדובר באי הידרשות להוראות חוק יחסי ממון, או שמא - אף שהחוק לא הוזכר בשמו - ביישום הטעון תיקון. ברם, כיון שאופן חלוקת הרכוש אינו עולה בקנה אחד עם הוראות החוק - כך חוששני; וכיון שכפי שציינו שני ההרכבים שדנו בתיק, בבית משפט זה, התוצאה הסופית אינה מאוזנת דיה, בכל הכבוד - אציע לחברי להיעתר לעתירה.

יא. אין זה המקום להכביר מלים על מעמדו של דין המדינה בעולמה של ההלכה, נושא שדיואות רבים נשפכו, וחוששני שעוד יישפכו, לגביו (ראו בבית משפט זה בין השאר בג"ץ 9734/03 פלונית נ' בית הדין הרבני הגדול (לא פורסם) והאסמכתאות דשם).

סעיף 5 לחוק יחסי ממון

י"ב. כיון שהצדדים לא ערכו הסכם ממון חל עליהם הסדר איזון המשאבים (השוו בג"צ 2232/03 פלונית נ' בית הדין הרבני האזורי בתל אביב (טרם פורסם) פסקה 42 לחוות דעתו של הנשיא ברק; בע"מ 9607/03 פלוני נ' פלונית (טרם פורסם) פסקה 23 לחוות דעתו של הנשיא ברק). הסדר זה קבוע בסעיף 5 לחוק יחסי ממון:

5. הזכות לאיזון בפגיעת הנישואין

(א) עם התרת הנישואין או עם פגיעת הנישואין עקב מותו של בן זוג (בחוק זה - פגיעת הנישואין) זכאי כל אחד מבני הזוג למחצית שווים של כלל נכסי בני הזוג, למעט:

(1) נכסים שהיו להם ערב הנישואין או שקיבלו במתנה או בירושה בתקופת הנישואין. ...

החוק מבחין בין נכסים שנצברו בתקופת הנישואין (ללא הבחנה על שם מי נרשמו) לנכסים שהיו לבני הזוג ערב הנישואין. איזון המשאבים מתייחס, לפי הוראה זו, לנכסים מהסוג הראשון בלבד, זכויות וגם חובות (ראו סעיף 6(א)

לחוק יחסי ממון; לגבי יצירת שיתוף ספציפי בחובות ראו ע"א 11120/07 שמחוני נ' בנק הפועלים בע"מ (טרם פורסם) פסקה כ"ב).

י"ג. מעבר לטענות המבוססות על סעיף 5 לחוק יחסי ממון, יכול בן זוג לטעון לשיתוף בנכס ספציפי מכוח הדין הכללי (רע"א 8672/00 אבו רומי נ' אבו רומי, פ"ד נו(6) 175; ע"א 7687/04 ששון נ' ששון, פ"ד נט(5) 596; בע"מ 4951/06 פלוני נ' פלונית (לא פורסם); בע"מ 4545/09 פלוני נ' פלונית (לא פורסם); עניין שמחוני; לסקירה ראו ש' ליפשיץ, "יחסי משפחה וממון: אתגרים ומשימות בעקבות תיקון מס' 4 לחוק יחסי ממון" חוקים א' (2009) 227, 260-256; להלן ליפשיץ). אפשרות זו, של שיתוף מכוח הדין הכללי, חלה גם על נכסים "חיצוניים" להסדר איזון המשאבים, לרבות נכסים "הרשומים על שמו של בן הזוג השני ושהיו בבעלותו ערב הנישואין" (בג"צ 1727/07 פלונית נ' בית הדין הרבני הגדול לערעורים (לא פורסם) - השופט ג'ובראן; בע"מ 10734/06 פלוני נ' פלונית (לא פורסם)). הדברים ידועים, ותכליתם עשיית צדק "ספציפי".

האם יישם בית הדין הרבני עקרונות אלה

י"ד. בית הדין הרבני האזורי, בעקבות הקו שהתורה בהחלטתו מיום כ"ג כסלו תשס"ז (14.12.06) - בה נדרש לשווין "הכולל של הרכוש וחלק הרכוש שכל אחד הביא לפני הנישואין" - בחן בכמה פחתו נכסי המשיב במהלך הנישואין (4.7 מליון ₪) ולעומת זאת בכמה השביחו נכסי העותרת (208,000 ₪). על רקע פער בולט זה החליט בית הדין בפסק דינו - אף שציין, כי בחוות דעתו הראשונה של המומחה מטעם בית הדין נאמר, כי אם יש מקום לדון בזכויות האשה בדירות, הדבר ישים רק לדירה בערד - כי הכספים וכן הדירות יותרו ברשות המשיב:

"אפילו אם נקבל את טענת האשה שמחצית מהדירות שייכות לה הרי יש לבעל טענה על שוה ערך של כמחצית הדירות."

בחישוב זה לא ניתן ביטוי לעקרונות של הסדר איזון המשאבים שבחוק יחסי ממון. איזון נכסי הצדדים לפי חוק יחסי ממון חל רק על נכסים משותפים. המשיב הגיע לנישואין כשבידו רכוש בשווי 12,894,000 ₪. רכוש זה אינו רכוש משותף. מסיבה זו, גם ירידת ערך רכושו בשיעור 4.7 מליון אינה חוב משותף. העותרת אינה אחראית למחצית ירידת הערך, כשם שאילו היה שווי הרכוש עולה היא לא היתה (ככלל) זכאית למחציתו. מדובר ברכוש "חיצוני" של המשיב, שאינו חלק מהסדר איזון המשאבים - לטוב ולמוטב. הוא הדין ביחס לנכסי העותרת. העותרת הגיעה לנישואין כשבידה רכוש בשווי 509,000 ₪. זהו רכוש חיצוני שאינו בר איזון. אם עלה שוויו (ולוא גם בגין מתנות שקיבלה מבעלה) - יצאה העותרת נשכרת, ואם ירד - יצאה העותרת נפסדת.

ט"ו. העובדה שבית הדין הביא בחשבון את ירידת ערך נכסיו החיצוניים של המשיב, ואת עליית ערך נכסיה החיצוניים של העותרת, במסגרת איזון המשאבים אינה מתיישבת, בכל הכבוד, עם יישום הוראותיו של חוק יחסי ממון. על מנת ליישמן, היה על בית הדין לזהות אותם "נכסים בני איזון" שנרכשו במהלך תקופת הנישואין (ע"א 1229/90 חנוך נ' חנוך, פ"ד מה(5) 584). את שווים של אלה בלבד יש לאזן, וזאת בהתעלם משאלת הבעלות הרשומה. יתרת הנכסים "החיצוניים", שאינם בני איזון לפי סעיף 5(א)(1) לחוק יחסי ממון, היתה ונתרה בבעלות כל אחד מהצדדים בנפרד.

ט"ז. כיון שבית הדין הרבני לא הלך בדרך זו, אין בידינו פירוט של אותם נכסים שנרכשו בתקופת הנישואין. ניתן היה לומר, כי למצער שתי הדירות נרכשו בתקופת הנישואין, ומכאן כי יש לכלולן במסגרת איזון המשאבים. ברם, הדברים אינם פשוטים. נכסים שרוכש אחד מבני הזוג במהלך הנישואין, באמצעות נכסים חיצוניים נותרים - ככלל ובהעדר כוונת שיתוף - בבחינת נכסים חיצוניים שאינם בני איזון (ראו ב"צ שרשבסקי, דיני משפחה (מהדורה רביעית, 1993) 168; ליפשיץ, 266; להחלטת העקרון ביחס לחזקת השיתוף ראו ע"א 221/75 שורר נ' שורר, פ"ד לא(2) 33; ע"א 37/80 באומן נ' נתן, פ"ד לח(4) 320; ליישום בערכאות הדיוניות ראו ע"מ (מחוזי ת"א) 1038/99 ברפמן נ' ברפמן (לא פורסם); תמ"ש (משפחה כ"ס) 4120/03 ק' נ' עזבון המנוחה א.ס.ק ז"ל (לא פורסם)). לדוגמה: אם לאחד מבני הזוג ניירות ערך שנרכשו לפני הנישואין, ולאחר הנישואין הוא מוכר נייר אחד ורוכש נייר אחר - אין בעובדה שהנייר השני נרכש במהלך הנישואין כדי להפכו, מיניה וביה, לנכס משותף. דברים אלה מתיישבים עם ההגיון.

י"ז. על פניו, על מנת להכריע אם הדירות הן רכוש משותף יש לבחון, האם כטענת המשיב מדובר בנכסים שרכש מכספו הפרטי וככאלה אינם בני איזון; או שמא, כטענת העותרת מדובר בנכסים שנקנו בכספי שני הצדדים, וככאלה הם בני איזון. זאת ועוד, אף אם מקור הכספים הוא רכוש "חיצוני" של המשיב, יש לבחון אם חרף מקור המימון היתה כוונה ליצור שיתוף ספציפי בדירות או באחת מהן מכוח הדין הכללי. בן זוג יכול לרכוש נכס באמצעות משאבים פרטיים, וליתנו במתנה לבת זוגו או לשותף אותו בנכס - ואלה דברים שאינם נדירים. במיוחד חזקה הנחת השיתוף שעה שמדובר בדירת מגורים:

"רוח העידון, פתיחת הדלתות לגישה שאינה 'פורמלית' בלבד הנאחזת ברישום הנכס, אלא בוחנת מצבים חברתיים ואישיים למהותם, מרחפת על פני הפסיקה מזה שנים באשר לשיתוף הנכסים גם לגבי נכסים שנרכשו לפני הנישואין, ובמיוחד דירת המגורים..."

יש ביסוד הדברים ציפיה להגינות ביחסים בין בני אדם בכלל - נגזרת של תום הלב החולש על המשפט הפרטי... ככל שהתוכן המשותף שנוצק לקניין, ובוודאי לדירת המגורים של זוג ומשפחה, משמעותי יותר, וככל שהיתה שותפות נמשכת בחיי הנישואין ולה ביטויים מסוגים שונים, גם אם לא היו החיים הללו 'גן של ורדים' בכל עת ובכל שעה, כך מצדיקה ההגינות כי תגבר ההתייחסות לחזקת השיתוף, במיוחד על נכס כמו דירת מגורים, קן המשפחה" (בע"מ 5939/04 פלוני נ' פלונית, פ"ד נט(1) 665, 671-672).

כאמור מעלה (פסקה י"ב), דוקטרינה זו, של יצירת שיתוף מכוח הדין הכללי במקביל לתחולת הוראות חוק יחסי ממון קנתה שביתה בפסיקתם של בתי המשפט האזרחיים (לסקירה עדכנית ראו ליפשיץ, 256), והעובדה שעניינו של זוג מסוים נדון בבית דין דתי אינה יכולה לגרוע מכך. בפנינו טוען המשיב, כי לא התקיימו התנאים שנקבעו בפסיקה ליצירת שיתוף ספציפי - אולם עניין זה לא נדון בבית הדין הרבני, שלא נדרש ליישום דוקטרינה משפטית זו.

י"ח. למעשה, בשורה התחתונה, בית הדין הרבני לא הכריע פוזיטיבית בשאלת מימון הדירות (וכאמור, גם לא דן בשאלת יצירת שיתוף מכוח הדין הכללי). לשיטתו, כאמור, די היה בעובדה שנכסיו הפרטיים ("החיצוניים") של המשיב פחתו בשיעור ניכר, כדי להצדיק את הותרת הבעלות בדירות בידיו. חוששני, כי הנמקה זו אינה יכולה לעמוד, שהרי אין ליצור "קניז" בין נכסים בני איזון ("פנימיים") ונכסים שאינם בני איזון ("חיצוניים"). בעניין זה סבורני, כי תשתית עובדתית טובה מצויה בחוות דעתו הראשונה של רואה החשבון שמונה מטעם בית הדין:

"לדירת המגורים בערד נתתי מעמד מיוחד בכך שהיא לא סווגה כרכוש בלעדי של אף צד... מן המוסכמות שדירת מגורים הנרכשת על ידי שני בני הזוג בחייהם המשותפים - נחשבת כרכוש שותף משותף - לא כמו דירת המגורים השניה באילת אשר ייעודה השקעה.

התובע והנתבעים חיו חיי שיתוף מלאים ורכישת הדירה היתה החלטה משותפת, כמו כן אין להתעלם לדעתי מהתרומה של האישה בטיפול הכספי-ההוני ברכוש ולתרומתה בכלל בחיי הנישואין (גידול ילדים, ניהול הבית וכו'). אני סבור שאת הדירה על תכולתה יש לחלק שווה בשווה... לעניין חיי השיתוף: אמנם לא היו חשבונות בנק משותפים - אולם כן היה ערבוב מלא בהוצאות הבית - ובכך גילה הבעל דעתו לעניין השיתוף" (עמ' 2 לחוות הדעת מיום 19.3.07; ההדגשה במקור - א"ר).

י"ט. דברים אלה מקובלים עלי, ועולים בקנה אחד עם האותות שבפסיקה לזיהוי שיתוף בנכס ספציפי. כאמור מעלה (פסקה י"ד), גם בית הדין לא שלל שיתוף כאמור, ואף בשתי הדירות - אך הוא "קניז" אותו אל מול הפסדי המשיב. בנסיבות אלה סבורני, כי יישום נכון של הוראות הדין המכוונות לבית הדין היה מביא לתוצאה לפיה, מכל מקום למצער, מחצית הדירה בערד היתה מוכרת כרכושה של העותרת (יוער, כי בחוות דעתו השנייה, שעל עריכתה הורה בית הדין האזורי ביום ג' סיון תשס"ז (20.5.07) בעקבות השגות הצדדים על חוות הדעת הראשונה, הותיר המומחה את מעמדן של שתי הדירות תלוי ועומד, אך זאת ללא פירוט או הסבר יצוין כי המומחה ביקש במכתב מיום 25.3.07, לתקן את חוות דעתו הראשונה, וזאת לאחר פניות אליו גם בקשר לחריגה מן המנדט שניתן לו; אך לא הזכיר במכתבו דווקא את נושא הדירות). שקלתי אם יש מקום להחזיר את התיק לבית הדין, אך נראה לי שיהא בכך משום סרבול והארכת

ההליכים מעבר לצורך. בהעדר תשתית עובדתית אחרת, אציע לחברי לאמץ עמדה זו, ולקבל את העתירה באופן הבא:
חלוקת הרכוש שנקבעה בבתי הדין הרבניים תעמוד על כנה, אלא שבנוסף לאמור בה מחצית דירת המגורים בערד שייכת לעותרת ותירשם על שמה. ליתר הטענות בדבר טעויות שנפלו בחוות דעתו של רואה החשבון אין לפנינו תשתית עובדתית, או עילה משפטית, שעשויה להצדיק התערבות.

דירת מגורים וטובת הילדים

כ. בטרם סיום אדרש לעניין נוסף. יישום נכון של הוראות חוק יחסי ממון היה מחייב את בית הדין לזהות את מכלול הרכוש שהוא בר איזון ("נכסים פנימיים") ולקבוע הוראות בדבר אופן חלוקתו. כאמור, בית הדין לא נקט בדרך זו, ולמעשה הרכוש היחיד בו אנו קובעים, כאמור, כי נוצר שיתוף ספציפי היא דירת המגורים בערד. בנסיבות אלה, אין אפשרות לגמישות בביצוע איזון המשאבים. אילו זיהה בית הדין מסה משמעותית של נכסים בני איזון המאפשרים קיזוז בין נכסים שונים, הייתי נוטה ליישומה של הוראת חוק נוספת שלא נזכרה בפסק דינו של בית הדין:

(ג) באין הסכמה בין בני הזוג בשאלה מה מגיע מהאחד לשני או באיזו דרך יבוצע האיזון, יחליט בית המשפט או בית הדין לפי הנסיבות...

(ד) בהחלטתו לפי סעיף קטן (ג) יתחשב בית-המשפט או בית-הדין בכל הנסיבות הקשורות במצבו הכלכלי של כל אחד מבני הזוג ובטובת ילדיהם הקטינים, ובאופן שימנע ככל האפשר...

(4) פגיעה ברווחת ילדי בני הזוג הקטינים" (סעיף 6 לחוק יחסי ממון; ההדגשה הוספה - א"ר).

הוראה אחרונה זו, שנוספה לחוק בתיקון מספר 4 (חוק יחסי ממון בין בני זוג (תיקון מס' 4), תשס"ט - 2008), ועמה הוראה נוספת שנוספה באותו תיקון (סעיף 6א), מדגישות את המקום שראה המחוקק ליתן לטובת הילדים במסגרת איזון המשאבים בכלל, ובטיפול בדירת המגורים בפרט. בנסיבות אלה הייתי עושה כל מאמץ שדירת המגורים לא תימכר, כך שהעותרת וילדיהם המשותפים של בני הזוג ימשיכו לגור בדירה אליה הורגלו. מן השיח שנוהל באולם עולה, כי גם המשיב מסכים לעיקרון זה, וטוב יעשו הצדדים אם יגיעו ביניהם להסכמה ברוח זו שתבטיח את טובת ילדיהם, ולא בשמים היא.

סוף דבר

כ"א. אציע לחברי לקבל את העתירה, ולהפוך את הצו על תנאי לצו מוחלט, במובן זה שקביעות בית הדין הרבני יתקנו, כך שעל חלקה של העותרת תתווסף מחצית מדירת המגורים בערד. תיקון זה, אף אם אינו הופך את הקערה הרכושית על פיה, מבטא את הוראותיו החלות של הדין האזרחי, ומביא לתוצאה הוגנת יותר. בנסיבות ישא המשיב בשכר טרחת בא כוח העותרת בסך 10,000 ₪.

השופט א' גרוניס:

אני מסכים.

השופט י' עמית:

אני מסכים.

הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט א' רובינשטיין.

ניתן היום כ"ו בשבט תש"ע (10.2.10).